

راهبردهای توزیع فضایی زیرساخت‌های جامعه روستایی کشور با تأکید بر برنامه‌ریزی استراتژیک

شهره تاج - استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکز، گروه جغرافیا، تهران، ایران
جواد رزمی* - رئیس هیئت مدیره مهندسين مشاور پويش جامع

پذیرش نهایی: ۹۰/۱۲/۲۵

دریافت مقاله: ۸۹/۹/۱۱

چکیده

فقدان ارزیابی جامع و مبتنی بر روش‌های علمی با تکیه بر آمار و اطلاعات دقیق از میزان برخورداری و سطح نسبی زیر ساخت‌های جامعه روستایی کشور مانع و مشکل اساسی در تدوین برنامه‌های روستایی محسوب می‌شود. از آنجا که در سرشماری عمومی نفوس و مسکن مرکز آمار ایران که در سطح کشور انجام می‌گیرد یک سری از آمار و اطلاعات مورد نیاز جامعه روستایی مورد آمارگیری قرار نمی‌گیرد، شاخص‌های این تحقیق از طرح آمارگیری از ویژگی‌های مسکن روستایی تابستان ۱۳۸۲ که برای اولین بار توسط مرکز آمار ایران و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی برای ۲۸ استان کشور تهیه شده، استفاده شده است. در این تحقیق در فاز اول نسبت به شناسایی ۲۰۸ شاخص ترکیبی اقدام سپس با هدف اعتبار سنجی به شاخص‌ها، با استفاده از روش ضریب تغییرات (CV) مناسب‌ترین شاخص‌ها با درک دو زمینه ادراک رفتاری و غیر رفتاری در دو گروه شاخص‌های زیر ساختی و شاخص‌های توسعه و رفاه طبقه بندی، سپس با استفاده از روش تاکسونومی عددی و روش موريس و در نهایت تلفیق این دو روش نسبت به سطح بندی جامعه روستایی استان‌های کشور در سه سطح، الف) شاخص‌های زیرساختی، ب) شاخص‌های توسعه و رفاه و ج) تلفیق شاخص‌های زیرساختی و توسعه و رفاه، اقدام، سپس نسبت به شناسایی فرصت‌ها و تهدیدات خارجی اقدام شد، سپس جهت شناسایی عوامل داخلی شامل نقاط ضعف و قوت با استفاده از روش جینی برای بدست آوردن میزان توزیع خدمات اقدام گردید. سپس با استفاده از روش SWOT نسبت به تلفیق اطلاعات و انتخاب ۱۲ استراتژی اقدام، و در نهایت نسبت به ارزیابی و اولویت بندی استراتژی‌ها براساس ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی (SQPM) ۷ استراتژی در اولویت قرار گرفته و استراتژی بازسازی مناطق توسعه نیافته از دیدگاه اندیشه‌ای، فکری، آموزشی، تکنولوژی و تولیدی در اولویت اول و طرح ضربتی انتخاب گردید.

واژگان کلیدی: استراتژی، راهبرد، توزیع فضایی، برنامه‌ریزی روستایی، روش شناسی.

۱. مقدمه

جامعه روستایی بخشی از جمعیت کشور را تشکیل داده و نقش مهمی در حیات اقتصادی و اجتماعی کشور دارد. با توجه به اهمیت جامعه روستایی در کشور، برنامه‌ریزی توسعه روستایی در فرآیند توسعه ملی اهمیت بسزایی دارد. سکونتگاه‌های انسانی پدیده‌ای فضایی و مکانی بوده و شناخت حاکم بر شکل‌گیری، تحول، تکامل، آن در چارچوب روابط متقابل انسان و محیط نهفته است که برحسب شرایط محیط طبیعی، اقتصادی اجتماعی، فرهنگی شکل گرفته، متحول شده و سازمان یافته است. هرگاه در روند تحول و تکامل این سازمان و عوامل مؤثر در آن تغییراتی صورت گیرد در نظام و عملکرد این سازمان نابسامانی به وجود می‌آید در چنین شرایطی است که دخالت در راستای توسعه و برنامه‌ریزی امری ضروری می‌باشد. علی‌رغم کاهش مستمر جمعیت روستایی، شناخت بعد انسانی توسعه روستایی، ارتباط تنگاتنگ بین روستا و فعالیت‌های کشاورزی، لزوم حفظ محیط زیست و بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی، توسعه روستایی از منظر حفظ میراث فرهنگی، پیوستگی توسعه شهری و روستایی، ملاحظات سیاسی و امنیتی، تنوع ویژگی‌های طبیعی، اجتماعی، اقتصادی و فضایی نواحی روستایی، لزوم ساماندهی و توزیع بهینه جمعیت در سطح کشور در راستای بهره‌برداری بهینه از منابع و امکانات کشور، فقر و عدم تأمین نیازهای اساسی نواحی روستایی، نابرابری‌های موجود در درون جامعه روستایی، تخلیه جمعیتی روستاها، آسیب‌پذیری شدید روستاها، بیکاری و کمبود فرصت‌های شغلی در نواحی روستایی، محرومیت و پایین بودن سطح رفاه اجتماعی در نواحی روستایی، نابسامانی در نظام استقرار روستاهای کشور و بالاخره مهاجرت‌های روستایی (رضوانی، ۱۳۸۳: ۲۹-۲) از جمله مهمترین مشکلات نواحی روستایی کشور ما محسوب شده و از موضوعات اساسی در توزیع فضایی زیرساخت‌های جامعه روستایی محسوب می‌شود که نیاز به برنامه‌ریزی، ارائه راهبردها و استراتژی‌ها را پیش از پیش ضروری می‌نماید.

۲. معرفی شاخص‌های تحقیق

ارائه شاخص‌های دقیق و مرتبط با تمام عوامل جغرافیایی هنوز در مراحل ابتدایی می‌باشد در حالی که شاخص‌های مربوط به توسعه اقتصادی به خوبی گسترش یافته است. (آسایش و مشیری، ۱۳۸۳: ۲۰۸). در این تحقیق با هدف تدوین و اعتبار سنجی به شاخص‌های ارائه شده در مرحله اول نسبت به ارائه ۲۰۸ شاخص اقدام، سپس با استفاده از روش ضریب تغییرات (CV) مناسب‌ترین شاخص‌ها انتخاب و در نهایت ۸۳ شاخص شامل ۵۵ شاخص زیر ساخت‌ها و ۲۸ شاخص سنجش توسعه و رفاه برای مرحله تجزیه و تحلیل به شرح زیر ارائه گردید.

جدول ۱. شاخص‌های مورد استفاده برای سنجش و رتبه‌بندی زیر ساخت‌های جامعه روستایی کشور

ردیف	شاخص	ردیف	شاخص
۱	درصد آبادی‌های با فاصله کمتر از ۱۰ کیلومتر تا مرکز دهستان	۲۹	درصد آبادی‌های دارای صندوق پست
۲	درصد آبادی‌های با فاصله کمتر از ۱۰ کیلومتر تا مرکز بخش	۳۰	درصد آبادی‌های دارای نمایندگی یا دفتر پست
۳	درصد آبادی‌های با فاصله کمتر از ۱۰ کیلومتر تا مرکز شهرستان	۳۱	درصد آبادی‌های دارای تلفن
۴	درصد آبادی‌های دارای سیستم تصفیه آب	۳۲	درصد آبادی‌های دارای بقای
۵	درصد آبادی‌های دارای آب لوله کشی	۳۳	درصد آبادی‌های دارای تجاری
۶	درصد آبادی‌های دارای گاز لوله کشی	۳۴	درصد آبادی‌های دارای آرایشگاه
۷	درصد آبادی‌های دارای برق	۳۵	درصد آبادی‌های دارای نانواپی
۸	درصد آبادی‌های دارای مسجد	۳۶	درصد آبادی‌های دارای صندوق قرض الحسنه
۹	درصد آبادی‌های دارای امام جماعت	۳۷	درصد آبادی‌های دارای قضایی
۱۰	درصد آبادی‌های دارای مدرسه علوم دینی	۳۸	درصد آبادی‌های دارای تعمیرگاه ماشین
۱۱	درصد آبادی‌های دارای کتابخانه	۳۹	درصد آبادی‌های دارای تعمیرگاه موتور پمپ

۱۲	درصد آبادیهای دارای آموزشیار نهضت	۴۰	درصد آبادیهای دارای مرکز خدمات روستایی
۱۳	درصد آبادیهای دارای دبیرستان	۴۱	درصد آبادیهای دارای شرکت تعاونی
۱۴	درصد آبادیهای دارای مدرسه راهنمایی	۴۲	درصد آبادیهای دارای پایگاه نیروی انتظامی
۱۵	درصد آبادیهای دارای دبستان	۴۳	درصد آبادیهای دارای پایگاه مقاومت بسیج
۱۶	درصد آبادیهای دارای مرکز بهداشتی درمانی	۴۴	درصد آبادیهای دارای شورای اسلامی
۱۷	درصد آبادیهای دارای خانه بهداشت	۴۵	درصد آبادیهای فعالیت بخش خدمات با اولویت اول
۱۸	درصد آبادیهای دارای داروخانه	۴۶	درصد آبادیهای فعالیت بخش صنعت با اولویت اول
۱۹	درصد آبادیهای دارای پزشک	۴۷	درصد آبادیهای فعالیت بخش کشاورزی با اولویت اول
۲۰	درصد آبادیهای دارای بهورز	۴۸	درصد آبادیهای حصار باف
۲۱	درصد آبادیهای دارای بهیار و ماما	۴۹	درصد آبادیهای قالی باف و گلیم باف
۲۲	درصد آبادیهای دارای بهداشتیار	۵۰	درصد آبادیهای دارای صنایع دستی
۲۳	درصد آبادیهای دارای داندان پزشک	۵۱	درصد آبادیهای دارای جاده مالرو
۲۴	درصد آبادیهای دارای داندانپزشک تجربی	۵۲	درصد آبادیهای دارای جاده خاکی
۲۵	درصد آبادیهای دارای دسترسی به روزنامه و مجلات	۵۳	درصد آبادیهای دارای راه شوسه
۲۶	درصد آبادیهای دارای دامپزشک	۵۴	درصد آبادیهای دارای جاده آسفالت
۲۷	درصد آبادیهای دارای سیستم دفع زباله	۵۵	درصد آبادیهای دارای راه آهن (ایستگاه)
۲۸	درصد آبادیهای دارای دسترسی به وسیله نقلیه عمومی	-	-

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۸۸

جدول ۲. شاخص‌های مورد استفاده برای سنجش توسعه و رفاه زیر ساخت‌های جامعه روستایی کشور

ردیف	شاخص	ردیف	شاخص
۱	درصد آبادیهای بالای ۱۰۰ خانوار	۱۵	درصد واحدهای مسکونی دارای برق
۲	درصد آبادیهای مسکونی دائمی	۱۶	درصد واحدهای مسکونی دارای تلفن
۳	درصد آبادیهای مسکونی موسمی	۱۷	درصد واحدهای مسکونی دارای آب لوله کشی
۴	درصد روستاهای جنگلی غیر کوهستانی غیر ساحلی	۱۸	درصد واحدهای مسکونی دارای رادیو
۵	درصد روستاهای جنگلی غیر کوهستانی ساحلی	۱۹	درصد واحدهای مسکونی دارای تلویزیون
۶	درصد آبادیهای جنگلی کوهستانی	۲۰	درصد واحدهای مسکونی دارای حمام
۷	درصد آبادیهای غیر جنگلی غیر کوهستانی ساحلی	۲۱	درصد واحدهای مسکونی دارای انبار
۸	درصد آبادیهای غیر جنگلی کوهستانی	۲۲	درصد واحدهای مسکونی بیشتر از ۲۰۰ متر مربع
۹	درصد آبادیهای شعاعی	۲۳	درصد واحدهای مسکونی کمتر از ۵ سال
۱۰	درصد آبادیهای مترکم	۲۴	درصد واحدهای مسکونی دارای سکنه در طول سال
۱۱	درصد آبادیهای روه گسترش در جهات جغرافیایی	۲۵	درصد واحدهای مسکونی خالی از سکنه جهت اقامتگاه عشایر
۱۲	درصد واحدهای مسکونی دارای فضای زیستی و معیشتی	۲۶	درصد واحدهای مسکونی خالی از سکنه جهت اقامتگاه دوم‌خانوار شهری
۱۳	درصد واحد های مسکونی (ویلائی)	۲۷	درصد واحدهای مسکونی خالی از سکنه جهت اقامتگاه دوم‌خانوار روستایی
۱۴	درصد واحدهای مسکونی (پارلمانی)	۲۸	درصد آبادیهای دارای امکانات جمع آوری و دفع زباله

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۸۸

۳. روش‌شناسی تحقیق

در عصر ماکار جغرافیا متضمن دو جنبه است. یک جنبه تفکرات تئوریک و دو جنبه آزمون‌هایی که به کار تأیید این تفکرات می‌آیند. برای حصول اطمینان از اعتبار طرح‌واره‌های تدوین یافته، تلاش جغرافیا همه مصروف بر آنست تا از این میا آن چه را که جنبه انتزاعی کمتری دارد و بلند پروازی کمتری را بر می‌انگیزد و قادر است با وضعیت‌های عینی و واقعی مورد مقایسه قرار گیرد، برگزیند. و این همان الگوها (مدل‌ها) هستند و زمانی که بتوان آنها را به یاری اصولی انتزاعی تدوین کرد، می‌توان آنها را به عنوان الگوهای نظری (مدل‌های تئوریک) به کار گرفت (کلوال، ۱۳۷۳: ۳۲).

به منظور سنجش و اندازه‌گیری میزان توسعه‌یافتگی و سطح برخورداری و رتبه بندی مناطق روش‌های متعددی وجود دارد. تاکسونومی عددی، شاخص ناموزون موریس، شاخص ضریب تفاوت (CV)، روش ضریب جینی روش تحلیل عاملی و روش امتیاز استاندارد شده و ... از جمله روش‌هایی هستند که از طریق آنها می‌توان با تلفیق مجموعه‌ای از شاخص‌ها نسبت به رتبه بندی استان‌ها اقدام کرد و میزان سطح توسعه و سطح برخورداری مناطق را مشخص نمود. در این پژوهش به منظور رتبه‌بندی استان‌ها از روش‌های تاکسونومی عددی، شاخص ناموزون

موریس، روش ضریب تغییرات (CV) و ضریب جینی به صورت قیاسی استفاده می‌شود. خاطر نشان می‌سازد روش تجزیه و تحلیل تحقیق با استفاده از روش SWOT و روش ارزیابی و الویت بندی با استفاده از ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی SQPM می‌باشد.

۳-۱. روش تاکسونومی عددی

این روش کلا یک روش عالی درجه بندی، طبقه بندی، و مقایسه درجه توسعه می‌باشد. و همچنین روشی است که یک مجموعه را به زیر مجموعه کم و بیش همگن تقسیم کرده و یک مقیاس قابل قبول برای بررسی و سنجش میزان توسعه یافتگی نواحی در اختیار برنامه‌ریزان قرار می‌دهد.

۳-۲. روش شاخص ناموزون موریس

برنامه عمران سازمان ملل متحد الگویی برای درجه بندی نواحی از لحاظ توسعه یافتگی (کالبدی - انسانی) بکار برده است که هم جدیدترین الگوی رسمی بکار گرفته شده در سطح جهانی بوده و هم این که قابلیت گسترش و جایگزینی آنها در فضاهای مورد برنامه‌ریزی با مقیاس‌های مختلف و متنوع قابل اجراست که بنام الگوی موریس معروف است. این روش یکی از روش‌های مؤثر در زمینه ترکیب منطقی شاخص‌های سنجش توسعه یافتگی نواحی است (حسین‌زاده دلیر، ۱۳۸۵: ۱۵۴-۱۵۲).

۳-۳. روش ضریب جینی

برای بدست آوردن میزان نابرابری و توزیع امکانات در بین مناطق مختلف کشور، استان، سرزمین می‌توان از ضریب جینی استفاده نمود. مقدار این شاخص هر چقدر به صفر نزدیک تر باشد نشان دهنده توزیع بهینه و متعادل امکانات در بین مناطق است و مقادیر بزرگ تر نشان دهنده تمرکز امکانات در مناطق خاص و نابرابری بیشتر در توزیع آن است (حکمت‌نیا و موسوی، ۱۳۸۵: ۲۶۲).

۳-۴. روش تجزیه و تحلیل SWOT:

در خصوص روش‌های تجزیه و تحلیل، روش‌های مختلفی وجود دارد که از آن جمله می‌توان به روش تجزیه و تحلیل SWOT که مدل خلاصه تجزیه و تحلیل عوامل خارجی و داخلی می‌باشد اشاره نمود. از طریق روش تجزیه و تحلیل SWOT می‌توان علت بروز بسیاری از عدم تعادل‌ها را شناسایی و در چارچوب اهداف و سیاست‌های سکونتگاه‌های روستایی گام برداشت (رزمی و رحمانی، ۱۳۸۶: ۹).

۳-۵. ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی SQPM

یکی از ابزارها یا روش‌هایی است که به استراتژیست‌ها این امکان را می‌دهد که با توجه به عوامل موفقیت آمیز داخلی و خارجی پروژه، که قبلاً شناسایی شده‌اند، به صورتی عینی انواع استراتژی‌های امکان پذیر را مورد ارزیابی قرار دهند (رزمی، ۱۳۸۷).

۴. یافته‌ها

۴-۱. نتایج حاصل از روش‌های تاکسونومی و موریس

جدول (۳) جمع بندی نتایج حاصل روش‌های تاکسونومی عددی و موریس را نشان می‌دهد:

جدول ۳. جمع بندی نتایج با استفاده از روش‌های تاکسونومی و موریس و تلفیق اطلاعات

روش تاکسونومی عددی		روش موریس		در حال توسعه
نام استان	ضریب برخورداری	نام استان	ضریب برخورداری	
همدان	۰/۱۶۶	همدان	۰/۵۶	در حال توسعه
گلستان	۰/۱۶۸	گلستان	۰/۵۲	
کردستان	۰/۱۷۵	کردستان	۰/۴۶	
تهران	۰/۱۷۵	تهران	۰/۴۵	
مازندران	۰/۱۷۵	مازندران	۰/۴۴	
آذربایجان شرقی	۰/۱۷۶	آذربایجان شرقی	۰/۴۲	
گیلان	۰/۱۸۰	گیلان	۰/۳۷	
زنجان	۰/۱۸۱	زنجان	۰/۳۷	
خراسان	۰/۱۸۲	مرکزی	۰/۳۵	
فارس	۰/۱۸۲	آذربایجان غربی	۰/۳۴	
آذربایجان غربی	۰/۱۸۳	خراسان	۰/۳۳	توسعه نیافته
اردبیل	۰/۱۸۳	فارس	۰/۳۲	
مرکزی	۰/۱۸۴	اردبیل	۰/۳۲	
بوشهر	۰/۱۸۴	بوشهر	۰/۳۱	
کرمان	۰/۱۸۵	کرمان	۰/۳۱	
هرمزگان	۰/۱۸۵	هرمزگان	۰/۳۰	
قزوین	۰/۱۸۶	قم	۰/۲۹	
قم	۰/۱۸۷	قزوین	۰/۲۸	
ایلام	۰/۱۸۸	ایلام	۰/۲۸	
لرستان	۰/۱۸۹	لرستان	۰/۲۶	
کرمانشاه	۰/۱۹۰	کرمانشاه	۰/۲۶	
خوزستان	۰/۱۹۱	خوزستان	۰/۲۳	
اصفهان	۰/۱۹۲	اصفهان	۰/۲۳	
چهارمحال بختیاری	۰/۱۹۳	چهارمحال بختیاری	۰/۲۲	
کهگیلویه و بویر احمد	۰/۱۹۴	کهگیلویه و بویر احمد	۰/۲۰	
یزد	۰/۱۹۵	یزد	۰/۲۰	
سمنان	۰/۱۹۶	سمنان	۰/۱۹	
سیستان و بلوچستان	۰/۱۹۶	سیستان و بلوچستان	۰/۱۹	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۸۸

۴-۲. نتایج حاصل از روش جینی

نتایج حاصله بیانگر آن است که از ۸۳ شاخص ارائه شده در زمینه شاخص‌های زیر ساخت و رفاه و توسعه ۳۹ شاخص معادل ۴۵/۹ درصد به صورت بهینه و ۲۸ شاخص معادل ۳۳/۷ درصد به صورت متعادل و ۱۶ شاخص معادل ۲۰/۴ درصد به صورت نامتعادل در استان‌های کشور توزیع شده است.

جدول ۴. توزیع خدمات آبادی‌های استان‌های کشور بر اساس شاخص‌های زیرساخت و رفاه و توسعه با استفاده از ضریب جینی

شاخص	ضریب	شاخص	ضریب
درصد آبادی‌های دارای پایگاه مقاومت بسیج	۰/۰	درصد آبادی‌های با فاصله کمتر از ۱۰ کیلومتر تا مرکز دهستان	۰/۰
درصد آبادی‌های دارای شورای اسلامی	۰/۰	درصد آبادی‌های دارای آب لوله کشی	۰/۰
درصد واحدهای مسکونی دارای رادیو	۰/۰	درصد آبادی‌های دارای گاز لوله کشی	۰/۰
درصد آبادی‌های فعالیت بخش کشاورزی با اولویت اول	۰/۰	درصد آبادی‌های دارای برق	۰/۰
درصد آبادی‌های دارای جاده خاکی	۰/۰	درصد آبادی‌های دارای مسجد	۰/۰
درصد آبادی‌های دارای راه شوسه	۰/۰	درصد آبادی‌های دارای امام جماعت	۰/۰
درصد آبادی‌های دارای جاده آسفالت‌ه	۰/۰	درصد آبادی‌های دارای آموزشگاه نهضت	۰/۰
درصد آبادی‌های مسکونی دائمی	۰/۰	درصد آبادی‌های دارای دبستان	۰/۰
درصد آبادی‌های غیر جنگلی کوهستانی	۰/۰	درصد آبادی‌های دارای پایگاه نیروی انتظامی	۰/۰
درصد آبادی‌های شعاعی	۰/۰	درصد آبادی‌های دارای داندان‌ساز و داندان‌بزشک تجربی	۰/۰
درصد آبادی‌های متراکم	۰/۰	درصد آبادی‌های دارای سیستم دفع زباله	۰/۰
درصد آبادی‌های رو به گسترش در جهات جغرافیایی	۰/۰	درصد آبادی‌های دارای نمایندگی یا دفتر پست	۰/۰
درصد واحدهای مسکونی (ویلایی)	۰/۰	درصد آبادی‌های دارای تلفن	۰/۰
درصد واحدهای مسکونی دارای برق	۰/۰	درصد آبادی‌های دارای بقالی	۰/۰
درصد واحدهای مسکونی دارای تلفن	۰/۰	درصد واحدهای مسکونی کمتر از ۵ سال	۰/۰
درصد واحدهای مسکونی دارای آب لوله کشی	۰/۰	درصد واحدهای مسکونی دارای سکنه در طول سال	۰/۰
درصد واحدهای مسکونی دارای تلویزیون	۰/۰	درصد واحدهای مسکونی خالی جهت اقامتگاه دوم	۰/۰
درصد واحدهای مسکونی دارای حمام	۰/۰	درصد واحدهای مسکونی خالی از سکنه جهت اقامتگاه دوم	۰/۰
درصد واحدهای مسکونی دارای انبار	۰/۰	درصد آبادی‌های دارای امکانات جمع‌آوری و دفع زباله	۰/۰
-	-	درصد واحدهای مسکونی بیشتر از ۲۰۰ متر مربع	۰/۰
درصد آبادی‌های دارای جاده مالرو	۰/۱	درصد آبادی‌های دارای مدرسه علوم دینی	۰/۱
درصد واحدهای مسکونی دارای فضای زیستی و	۰/۱	درصد آبادی‌های دارای کتابخانه	۰/۱
درصد واحدهای مسکونی خالی جهت اقامتگاه	۰/۱	درصد آبادی‌های دارای دبیرستان	۰/۱
درصد آبادی‌های بالای ۱۰۰ خانوار	۰/۱	درصد آبادی‌های دارای مدرسه راهنمایی	۰/۱
درصد آبادی‌های مسکونی موسمی	۰/۱	درصد آبادی‌های دارای مرکز بهداشتی درمانی	۰/۱
درصد روستاهای جنگلی غیر کوهستانی غیر	۰/۱	درصد آبادی‌های دارای خانه بهداشت	۰/۱
درصد آبادی‌های غیر جنگلی غیر کوهستانی	۰/۱	درصد آبادی‌های دارای شرکت تعاونی	۰/۱
درصد آبادی‌های دارای پزشک	۰/۱	درصد آبادی‌های با فاصله کمتر از ۱۰ کیلومتر تا مرکز بخش	۰/۱
درصد آبادی‌های دارای بهورز	۰/۱	درصد آبادی‌های با فاصله کمتر از ۱۰ کیلومتر تا مرکز شهرستان	۰/۱
درصد آبادی‌های دارای صنایع دستی	۰/۱	درصد آبادی‌های دارای بهیار و ماما	۰/۱
درصد آبادی‌های دارای دندان پزشک	۰/۱	درصد آبادی‌های دارای نجاری	۰/۱
درصد روستاهای دارای دسترسی به روزنامه و	۰/۱	درصد آبادی‌های دارای پزشک	۰/۱
درصد آبادی‌های دارای دامپزشک	۰/۱	درصد آبادی‌های دسترسی به وسیله نقلیه عمومی	۰/۱
درصد آبادی‌های دارای نانواپی	۰/۱	درصد آبادی‌های دارای قضایی	۰/۱
درصد آبادی‌های فعالیت بخش خدمات با اولویت	۰/۲	درصد آبادی‌های دارای بهداشتیار	۰/۲
درصد آبادی‌های فعالیت بخش صنعتیا اولویت	۰/۲	درصد آبادی‌های دارای صندوق پست	۰/۲
درصد روستاهای جنگلی غیر کوهستانی ساحلی	۰/۲	درصد آبادی‌های دارای سیستم تصفیه آب	۰/۲
درصد آبادی‌های جنگلی کوهستانی	۰/۲	درصد آبادی‌های دارای تعمیرگاه ماشین	۰/۲
درصد آبادی‌های دارای صندوق قرض الحسنه	۰/۲	درصد آبادی‌های دارای تعمیرگاه موتور پمپ	۰/۲
درصد آبادی‌های دارای آرایشگاه	۰/۲	درصد آبادی‌های دارای مرکز خدمات روستایی	۰/۲
درصد آبادی‌های دارای راه آهن (ایستگاه)	۰/۳	درصد آبادی‌های قالی باف و گلیم باف	۰/۲
درصد واحدهای مسکونی (آپارتمانی)	۰/۳	درصد آبادی‌های دارای داروخانه	۰/۳

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۸۸

به منظور طبقه‌بندی استان‌ها بر اساس سطح برخورداری نسبی و میزان توزیع بهینه، متعادل و نامتعادل در سطح روستاهای کشور و میزان توسعه یافتگی آنها از روش تحلیل خوشه‌ای استفاده شد.

براساس روش تحلیل خوشه‌ای سلسله مراتبی و با بکارگیری روش نزدیکترین همسایه، استان‌ها بر اساس ارقام حاصل از درجه توسعه یافتگی طبقه بندی شدند. با تعیین فراوانی نسبی تراکمی، درجه توسعه یافتگی مناطق مختلف استان‌ها امکان طبقه بندی از نظر سطح توسعه به چهار گروه توسعه یافته، نسبتاً توسعه یافته، کم توسعه یافته و توسعه نیافته فراهم آمد. واقع شدن فراوانی نسبی تجمعی در فاصله ۲۵ درصد، به عنوان مناطق توسعه نیافته واقع شدن فراوانی نسبی تجمعی در فاصله بین ۵۰ و ۲۵ درصد، به عنوان مناطق کم توسعه یافته واقع شدن فراوانی نسبی تجمعی در فاصله بین ۱۰۰ و ۷۵ درصد باشد، به عنوان مناطق توسعه یافته در نظر گرفته شد (مبیینی و هاشمیان، ۱۳۸۶: ۱۷۰).

جدول ۵. میزان توسعه یافتگی هریک از استان‌های کشور بر اساس روش تحلیل خوشه‌ای سلسله مراتبی براساس شاخص‌های زیرساخت

سطح توسعه	نام استان‌ها	درصد		تعداد استان‌ها	سطح توسعه یافتگی	ردیف
		تجمعی	ساده			
توسعه نیافته	یزد، سمنان، اصفهان، چهار محال بختیاری	۱۴	۱۴	۴	کم تر از ۲۴/۹	۱
کمتر توسعه یافته	کهگیلویه و بویراحمد، خوزستان، سیستان و بلوچستان، لرستان، ایلام، کرمانشاه، قزوین، قم، هرمزگان، اردبیل، آذربایجان غربی،	۵۳	۳۹	۱۱	۲۵-۴۹/۹	۲
نسبتاً توسعه یافته	کرمان، بوشهر، فارس، خراسان، مرکزی، زنجان، گیلان، آذربایجان شرقی، مازندران، تهران	۸۹	۳۶	۱۰	۵۰-۷۴/۹	۳
توسعه یافته	کردستان، گلستان، همدان	۱۰۰	۱۸	۵	۷۵-۱۰۰	۴

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۸۸

جدول ۶. میزان توسعه یافتگی هر یک از استان‌های کشور براساس روش تحلیل خوشه‌ای سلسله مراتبی بر اساس شاخص‌های رفاه و توسعه

سطح توسعه	نام استان‌ها	درصد		تعداد استان‌ها	سطح توسعه یافتگی	ردیف
		تجمعی	ساده			
توسعه نیافته	-	-	-	-	کم تر از ۲۴/۹	۱
کمتر توسعه یافته	سیستان و بلوچستان	۴	۴	۱	۲۵-۴۹/۹	۲
نسبتاً توسعه نیافته	کرمان، بوشهر، کهگیلویه و بویر احمد، خراسان، کرمانشاه، سمنان، قم، یزد، لرستان، خوزستان	۳۹	۳۵	۱۰	۵۰-۷۴/۹	۳
توسعه یافته	فارس، گلستان، چهار محال بختیاری، اردبیل، گیلان، هرمزگان، مرکزی، قزوین، همدان، کردستان، اصفهان، ایلام، زنجان، آذربایجان شرقی، تهران، آذربایجان غربی، مازندران	۱۰۰	۶۱	۱۱	۷۵-۱۰۰	۴

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۸۸

جدول ۷. میزان توسعه یافتگی هریک از استان‌های کشور بر اساس روش تحلیل خوشه‌ای سلسله مراتبی براساس شاخص‌های زیر ساخت و شاخص‌های رفاه و توسعه

سطح توسعه	نام استان‌ها	درصد		تعداد استان‌ها	سطح توسعه یافتگی	ردیف
		تجمعی	ساده			
توسعه نیافته	-	-	-	-	کم تر از ۲۴/۹	۱
توسعه یافته کمتر	سیستان و بلوچستان، سمنان، یزد، کهگیلویه و بویر احمد، چهار محال بختیاری، اصفهان، خوزستان، کرمانشاه، لرستان	۳۲	۳۲	۹	۲۵-۴۹/۹	۲
توسعه یافته نسبتاً	ایلام، قزوین، قم، هرمزگان، کرمان، بوشهر، اردبیل فارس، خراسان، آذربایجان غربی، مرکزی، زنجان، گیلان، آذربایجان شرقی	۸۲	۵۰	۱۴	۵۰-۷۴/۹	۳
توسعه یافته	مازندران، تهران، کردستان، گلستان، همدان	۱۰۰	۱۸	۵	۷۵-۱۰۰	۴

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۸۸

۳-۴. شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید با استفاده از روش‌های تاکسونومی عددی، موریس، ضریب جینی و تحلیل خوشه‌ای سلسله مراتبی

جدول ۸. شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت، تهدید با استفاده از تلفیق روش ناموزون موریس و تاکسونومی عددی در قالب جدول SWOT

بیرون سیستم (TO)		روش تجزیه و تحلیل
تهدیدها (Threats)	فرصت‌ها (Opportunities)	
T1. قرارگیری ۷۸/۶ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح توسعه نیافته T2. عدم قرارگیری هیچ یک از آبادی‌های استان‌های کشور در سطح توسعه یافته	O1. قرارگیری ۳۱/۴ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح در حال توسعه	شاخص‌های زیر ساخت و رفاه و توسعه
T3. قرارگیری ۸۲/۱ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح توسعه نیافته T4. عدم قرارگیری هیچ یک از آبادی‌های استان‌های کشور در سطح توسعه یافته	O2. قرارگیری ۱۷/۹ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح در حال توسعه	شاخص‌های زیر ساخت
T5. قرارگیری ۳۹/۹ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح توسعه نیافته T6. عدم قرارگیری هیچ یک از آبادی‌های استان‌های کشور در سطح توسعه یافته	O3. قرارگیری ۶۰/۷ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح در حال توسعه	شاخص‌های رفاه و توسعه

جدول ۹. جدول شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت، تهدید با استفاده از روش جینی در قالب جدول SWOT

بیرون سیستم (TO)		روش تجزیه و تحلیل
تهدیدها (Threats)	فرصت‌ها (Opportunities)	
T7. قرارگیری ۳۲ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح کمتر توسعه یافته	O4. قرارگیری ۵۰ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح نسبتاً توسعه یافته O5. قرارگیری ۱۸ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح توسعه یافته	شاخص‌های زیر ساخت و رفاه و توسعه
T8. قرارگیری ۱۴ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح توسعه نیافته T9. قرارگیری ۳۹ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح کمتر توسعه یافته	O6. قرارگیری ۳۶ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح نسبتاً توسعه یافته O7. قرارگیری ۱۱ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح توسعه یافته	شاخص‌های زیر ساخت
T10. قرارگیری ۴ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح کمتر توسعه یافته	O8. قرارگیری ۳۵ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح نسبتاً توسعه یافته O9. قرارگیری ۶۱ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح توسعه یافته	شاخص‌های رفاه و توسعه

جدول ۱۰. شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت، تهدید با استفاده از روش جینی بر اساس شاخص‌های زیرساختی

درون سیستم (SW)		روش
نقاط ضعف (Weaknesses)	نقاط قوت (Strengths)	تجزیه و تحلیل
W1. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ خدمات آموزشی (مدرسه راهنمایی)	S1. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ فاصله تا نزدیکترین مرکز دهستان (مراکز مجموعه)	زیر ساخت
W2. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ خدمات آموزشی (دبیرستان)	S2. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ فاصله تا نزدیکترین مرکز بخش (مراکز منظومه)	
W3. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ خدمات آموزشی (مدرسه علوم دینی)	S3. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ فاصله تا نزدیکترین مرکز شهرستان (مراکز ناحیه)	
W4. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات فرهنگی (کتابخانه)	S4. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ شکل هندسی (شعاعی)	
W5. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات فرهنگی (کتابخانه)	S5. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ بافت مسکونی (مترکم)	
W6. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات فرهنگی (دسترسی به روزنامه و مجلات)	S6. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ روبه گسترش در جهات جغرافیایی	
W7. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات بهداشتی و درمانی (مرکز بهداشتی درمانی)	S7. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ وضعیت طبیعی	
W8. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات بهداشتی و درمانی (خانه بهداشت)	S8. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ خدمات آموزشی (دبستان)	
W9. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات بهداشتی و درمانی (داروخانه)	S9. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ خدمات آموزشی (نهضت سواد آموزی)	
W10. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات بهداشتی و درمانی (پزشک)	S10. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات مذهبی (مسجد)	
W11. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات بهداشتی و درمانی (دامپزشک)	S11. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات مذهبی (امام جماعت)	
W12. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات بهداشتی و درمانی (بهداشتیار)	S12. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات مخابرات و ارتباطات (تلفن)	
W13. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات بهداشتی و درمانی (بهورز)	S13. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات مخابرات و ارتباطات (نمایندگی پست)	
W14. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات بهداشتی و درمانی (بیمار و ماما)	S14. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات خدماتی، مالی، پشتیبان تولید (بقالی)	
W15. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ سیستم دفع زباله	S15. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات اداری و انتظامی (شورای اسلامی)	
W16. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ سیستم جمع‌آوری زباله	S16. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات اداری و انتظامی (مقاومت بسیج)	
W17. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات مخابرات و ارتباطات (صندوق پست)	S17. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات اداری و انتظامی (پایگاه نیروی انتظامی)	
W18. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات مخابرات و ارتباطات (دسترسی به وسیله نقلیه)	S18. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ عمده فعالیت‌های اقتصادی اولویت اول (کشاورزی)	
W19. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات خدماتی، مالی، پشتیبان تولید (تعمیرگاه)	S19. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ جاده آسفالت	
W20. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات خدماتی، مالی، پشتیبان تولید (نجاری)	S20. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ راه شوسه	
W21. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات خدماتی، مالی، پشتیبان تولید (ارایشگاه)	S21. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ برق	
W22. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات خدماتی، مالی، پشتیبان تولید (ناوایی)	S22. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ آب لوله کشی	

جدول ۱۱. شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت، تهدید با استفاده از روش جینی براساس شاخص‌های زیرساختی

درون سیستم (SW)		روش تجزیه و تحلیل
نقاط ضعف (Weaknesses)	نقاط قوت (Strengths)	
W23. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات خدماتی، مالی، پشتیبان تولید (تعمیرگاه ماشین) W24. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات خدماتی، مالی، پشتیبان تولید (صندوق قرض الحسنه) W25. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات خدماتی، مالی، پشتیبان تولید (مرکز خدمات) W26. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات خدماتی، مالی، پشتیبان تولید (شرکت تعاونی) W27. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات خدماتی، مالی، پشتیبان تولید (فصلی) W28. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ عمده فعالیت‌های اقتصادی اولویت اول (صنعت) W29. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ عمده فعالیت‌های اقتصادی اولویت اول (خدمات) W30. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ تولید صنایع دستی W31. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ تولید صنایع دستی (قالی بافی، گلیم بافی و ...) W32. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ تولید صنایع دستی (سبده‌سازی، حصیر بافی و ...) W33. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ سیستم تصفیه آب		زیر ساخت

جدول ۱۲. شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت، تهدید با استفاده از روش جینی براساس شاخص‌های توسعه و رفاه

درون سیستم (SW)		روش تجزیه و تحلیل
نقاط ضعف (Weaknesses)	نقاط قوت (Strengths)	
W1. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ تعداد خانوار ساکن (بالای ۱۰۰ خانوار) W2. عدم توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ مسکونی موسمی	S1. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ مسکونی دائمی S2. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ خانه های معمولی (ویلايي) S3. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ دارا بودن انواع فضا (فضای زیستی و معیشتی) S4. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات (برق) S5. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات (تلفن) S6. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات (آب لوله کشی) S7. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات (راديو) S8. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات (تلویزیون) S9. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات (حمام) S10. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ امکانات (اتیلر) S11. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ زیر بنا (بیشتر از ۲۰۰ متر مربع) S12. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ عمر (کمتر از ۵ سال) S13. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ دارا بودن سکنه در طول سال S14. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ اقامتگاه دوم خانوار روستایی S14. توزیع بهینه واحدهای مسکونی آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ اقامتگاه دوم خانوار شهری	شاخص‌های توسعه و رفاه

۴-۴. نتایج شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت، تهدید برای عوامل داخلی و خارجی و ارائه استراتژی‌های قابل اجرا:

جدول ۱۳. تلفیق SWOT از جداول عوامل داخلی و خارجی

عوامل خارجی	عوامل داخلی	نقاط ضعف	نقاط قوت
فرصت‌ها: 01. قرارگیری ۱۸ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح توسعه یافته از لحاظ شاخص خدمات زیرساختی و توسعه و رفاه 02. قرارگیری ۵۰ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح نسبتاً توسعه یافته از لحاظ شاخص خدمات زیرساختی و توسعه و رفاه 03. قرارگیری ۲۶ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح نسبتاً توسعه یافته از لحاظ شاخص خدمات زیرساختی 04. قرارگیری ۱۱ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح توسعه یافته از لحاظ شاخص خدمات زیرساختی 05. قرارگیری ۶۱ درصد از روستاهای استان‌های کشور در توسعه یافته از لحاظ شاخص‌های توسعه و رفاه 06. قرارگیری ۳۵ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح نسبتاً توسعه یافته از لحاظ شاخص‌های توسعه و رفاه	فرصت‌ها: 01. قرارگیری ۱۸ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح توسعه یافته از لحاظ شاخص خدمات زیرساختی و توسعه و رفاه 02. قرارگیری ۵۰ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح نسبتاً توسعه یافته از لحاظ شاخص خدمات زیرساختی و توسعه و رفاه 03. قرارگیری ۲۶ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح نسبتاً توسعه یافته از لحاظ شاخص خدمات زیرساختی 04. قرارگیری ۱۱ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح توسعه یافته از لحاظ شاخص خدمات زیرساختی 05. قرارگیری ۶۱ درصد از روستاهای استان‌های کشور در توسعه یافته از لحاظ شاخص‌های توسعه و رفاه 06. قرارگیری ۳۵ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح نسبتاً توسعه یافته از لحاظ شاخص‌های توسعه و رفاه	نقاط ضعف: W1. عدم توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ موقعیت جغرافیایی و نحوه استقرار (معادل ۱۸ درصد) W2. عدم توزیع بهینه امکانات خدمات آموزشی و فرهنگی در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۵۵/۶ درصد کل روستاها) W3. عدم توزیع بهینه امکانات بهداشتی و درمانی در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۷۵ درصد) W4. عدم توزیع بهینه امکانات مخابرات و ارتباطات در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۵۰ درصد) W5. عدم توزیع بهینه امکانات مالی و پشتیبانی تولید در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۹۰ درصد کل روستاها) W6. عدم توزیع بهینه امکانات اداری و انتظامی در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۱۰ درصد کل روستاها) W7. عدم توزیع بهینه امکانات اقتصادی در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۸۲/۳ درصد کل روستاها) W8. عدم توزیع بهینه امکانات اقتصادی در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۲۵ درصد کل روستاها) W9. عدم توزیع بهینه آب، برق، گاز در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۲۵ درصد کل روستاها) W10. توزیع بهینه شاخص‌های توسعه و رفاه در ۲۱/۱ درصد	نقاط قوت: S1. توزیع بهینه آبادی‌های استان‌های کشور از لحاظ موقعیت جغرافیایی و نحوه استقرار S2. توزیع بهینه امکانات خدمات آموزشی و فرهنگی در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۴۴/۴ درصد کل روستاها) S3. توزیع بهینه امکانات بهداشتی و درمانی در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۲۵ درصد کل روستاها) S4. توزیع بهینه امکانات مخابرات و ارتباطات در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۵۰ درصد کل روستاها) S5. توزیع بهینه امکانات مالی و پشتیبانی تولید در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۱۰ درصد کل روستاها) S6. توزیع بهینه امکانات اداری و انتظامی در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۹۰ درصد کل روستاها) S7. توزیع بهینه امکانات اقتصادی در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۱۶/۷ درصد کل روستاها) S8. توزیع بهینه راه روستایی در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۷۵ درصد کل روستاها) S9. توزیع بهینه آب، برق، گاز در آبادی‌های استان‌های کشور (معادل ۷۵ درصد کل روستاها) S10. توزیع بهینه شاخص‌های توسعه و رفاه در ۷۸/۹ درصد
تهدیدات: T1. قرارگیری ۲۲ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح کمتر توسعه یافته از لحاظ شاخص‌های خدمات زیرساختی و توسعه و رفاه T2. قرارگیری ۱۴ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح توسعه نیافته از لحاظ شاخص‌های خدمات زیرساختی T3. قرارگیری ۳۹ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح کمتر توسعه یافته از لحاظ شاخص‌های خدمات زیرساختی T4. قرارگیری ۴ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح کمتر توسعه یافته از لحاظ شاخص‌های توسعه و رفاه	تهدیدات: T1. قرارگیری ۲۲ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح کمتر توسعه یافته از لحاظ شاخص‌های خدمات زیرساختی و توسعه و رفاه T2. قرارگیری ۱۴ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح توسعه نیافته از لحاظ شاخص‌های خدمات زیرساختی T3. قرارگیری ۳۹ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح کمتر توسعه یافته از لحاظ شاخص‌های خدمات زیرساختی T4. قرارگیری ۴ درصد از روستاهای استان‌های کشور در سطح کمتر توسعه یافته از لحاظ شاخص‌های توسعه و رفاه	W01. ظرفیت سازی محیطی برای ارتقاء سطح توسعه یافتگی مناطق روستایی	SO1. ارتقاء سطح خدمات زیرساختی SO2. تنوع بخشی به فعالیت‌ها جهت ایجاد فرصت شغلی بر مبنای قابلیت‌های درونی در مناطق توسعه نیافته و افزایش بهره‌وری از امکانات SO3. بازسازی مناطق توسعه نیافته از دیدگاه اندیشه‌ای، فکری، آموزشی، تکنولوژی و تولیدی SO4. بستر سازی برای شکل‌گیری شکل‌های مردم نهاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در مناطق توسعه یافته و نسبتاً توسعه یافته
تهدیدات	تهدیدات	WT1. تقویت و گسترش همدفند شبکه بانکی و امکانات مالی و اعتباری و پشتیبانی تولید در سطح آبادی‌های کمتر توسعه یافته WT2. سرمایه‌گذاری جهت ایجاد زیرساخت‌های مرتبط با فعالیت‌های اقتصادی دارای مزیت نسبی در روستاهای کمتر توسعه یافته جهت بهبود وضع معشت و ارتقاء فعالیت‌های اقتصادی WT3. تأمین حداقل خدمات عمومی به منظور ارتقاء کمی و کیفی سطح زندگی روستاییان در مناطق توسعه نیافته WT4. توسعه خدمات زیر بنایی و روستایی به منظور ارتقاء جایگاه مناطق کمتر توسعه یافته WT5. استفاده مطلوب از مزیت‌های نسبی بخش‌های مختلف اقتصادی در مناطق توسعه نیافته	ST1. کمک به ایجاد انگیزه‌های پایدار اقتصادی و رفاهی برای استعمار اقامت در روستا ST2. هدایت و جهت‌دهی منابع و اعتبارات مناطق روستایی به سمت نیازهای واقعی و اولویت‌دار به منظور تقویت مدیریت و برنامه‌ریزی محلی

۴-۵. تهیه ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی SQPM

برای ارایه یک ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی باید هفت مرحله، به شرح زیر طی کرد: مرحله اول: فرصت‌ها و تهدیدات خارجی، نقاط قوت و نقاط ضعف داخلی را در ستون طرف راست ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی می‌نویسیم این اطلاعات را باید به صورت مستقیم از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی به دست آورد. مرحله دوم: به هر یک از عوامل داخلی و یا عوامل خارجی که در موفقیت پروژه نقش عمده دارند وزن یا ضریب داده می‌شود. این ضریب درست همانند ضریب‌های، ماتریس ارزیابی عوامل خارجی و ماتریس ارزیابی عوامل داخلی هستند. این ضریب‌ها در یک ستون نوشته می‌شوند، درست طرف چپ هر یک از عوامل داخلی و خارجی که در موفقیت استراتژی‌ها نقش دارند. مرحله سوم: ماتریس‌های مرحله ۲ با هم مقایسه و استراتژی‌ها را در ردیف بالای ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی می‌نویسیم.

مرحله چهارم: ضریب موزن را مشخص می‌نماییم، آنها مقدار عددی هستند که شدت تأثیر هر عامل را در استراتژی نشان می‌دهد. برای تعیین ضریب موزن باید عوامل داخلی و خارجی که در موفقیت استراتژی نقش دارند، بررسی نمود و سپس در مورد هر یک از آنها این پرسش را مطرح کرد: آیا این عامل در انتخاب استراتژی‌ها نقشی عمده دارد؟ اگر پاسخ به این پرسش «آری» باشد، باید با توجه به این عامل کلیدی استراتژی‌ها را با هم مقایسه کرد.

مرحله پنجم: امتیاز موزن را مشخص می‌نماییم، آنها مقدار عددی هستند که شدت تأثیر هر عامل را در استراتژی مورد نظر نشان می‌دهد.

مرحله ششم: جمع نمره‌ها را حساب کنید. مقصود از جمع نمره‌ها حاصل ضرب نمره ضریب موزن در امتیاز موزن است.

مرحله هفتم: مجموع نمره هراستراتژی را حساب می‌کنیم. مجموع نمره‌های هریک از ستون‌های ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی را بدست می‌آوریم، مجموع نمره‌های استراتژی نشان می‌دهد که در بین استراتژی‌ها کدام استراتژی از بیشترین امتیاز برخوردار است، تفاوت فاحش بین مجموع امتیاز استراتژی‌ها بیانگر مطلوبیت یک استراتژی، نسبت به استراتژی دیگر است.

جدول ۱۴. تجزیه و تحلیل و انتخاب استراتژی‌ها با توجه به ماتریس SWOT

استراتژی		عنوان استراتژی و نحوه انتخاب
استراتژی تقویت نقاط ضعف	SO1	ارتقاء سطح خدمات زیر ساختی در مناطق روستایی کشور O3, O2, S1
	SO2	تنوع بخشی به فعالیت‌ها جهت ایجاد فرصت شغلی بر مبنای قابلیت‌های درونی در مناطق توسعه نیافته و افزایش بهره وری از امکانات (S7, O1, O2, O3, O4, O5, O6)
	SO3	باز سازی مناطق توسعه نیافته از دیدگاه اندیشه‌ای، فکری، آموزش، تکنولوژی و تولیدی (S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S9, S10)
	SO4	بستر سازی برای شکل گیری تشکل های مردم نهاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در مناطق توسعه یافته و نسبتا توسعه یافته (S1, S7, S10, O1, O2, O3, O4, O5, O6)
استراتژی به حداقل رساندن نقاط ضعف	ST1	کمک به ایجاد انگیزه های پایدار اقتصادی و رفاهی برای استمرار اقامت در روستا (S1, S10, S8, S7, S4, S3, S2, T1, T2, T3, T4)
	ST2	هدایت و جهت دهی منابع و اعتبارات مناطق روستایی به سمت نیازهای واقعی و اولویت دار به منظور تقویت مدیریت و برنامه ریزی محلی (S1, T1, T2, T3, T4)
استراتژی فرصت‌ها	WO1	ظرفیت سازی محیطی برای ارتقاء سطح توسعه یافتگی مناطق روستایی (W1, O2, O3, O6)

ادامه جدول ۱۴

عنوان استراتژی و نحوه انتخاب	استراتژی	
تقویت و گسترش هدفمند شبکه بانکی و امکانات مالی و اعتباری و پشتیبان تولید در سطح آبادیهای کمتر توسعه یافته (W1, W5, T1, T2)	WT1	استراتژی توسعه زیرساخت
سرمایه گذاری جهت ایجاد زیر ساخت‌های مرتبط با فعالیت‌های اقتصادی دارای مزیت نسبی در روستاهای کمتر توسعه یافته جهت بهبود وضع معشت و ارتقاء فعالیت‌های اقتصادی (W7, T1, T3, T4)	WT2	
تأمین حداقل خدمات عمومی به منظور ارتقاء کمی و کیفی سطح زندگی روستاییان در مناطق توسعه نیافته (W1, W2, W3, W4, W5, W6, W7, W8, W9, W10, T2)	WT3	
توسعه خدمات زیر بنایی و روبنایی به منظور ارتقاء جایگاه مناطق کمتر توسعه یافته (W1, W10, T1, T3, T4)	WT4	
استفاده مطلوب از مزیت‌های نسبی بخش‌های مختلف اقتصادی در مناطق توسعه نیافته (W7, W10, T2)	WT5	

۵. نتیجه گیری

در این مرحله با عنایت به ارزیابی صورت گرفته قبلی، استراتژی مطلوب مداخله انتخاب و سپس نسبت به اولویت بندی آنها بر اساس امتیاز مربوطه اقدام می شود.

جدول ۱۵. اولویت استراتژی‌های انتخاب شده بر حسب امتیاز

اولویت	علامت استراتژی	استراتژی	امتیاز مربوط
۱	SO3	باز سازی مناطق توسعه نیافته از دیدگاه اندیشه‌ای، فکری، آموزش، تکنولوژی و تولیدی	۲۳/۳۵
۲	ST1	کمک به ایجاد انگیزه‌های پایدار اقتصادی و رفاهی برای استمرار اقامت در روستا	۱۹/۹۵
۳	SO4	بستر سازی برای شکل گیری تشکل های مردم نهاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در مناطق توسعه یافته و نسبتاً توسعه یافته	۱۷/۷
۴	WT4	توسعه خدمات زیر بنایی و روبنایی به منظور ارتقاء جایگاه مناطق کمتر توسعه یافته	۱۳/۷۵
۵	WT3	تأمین حداقل خدمات عمومی به منظور ارتقاء کمی و کیفی سطح زندگی روستاییان در مناطق توسعه نیافته	۱۲/۴۵
۶	SO2	تنوع بخشی به فعالیت‌ها جهت ایجاد فرصت شغلی بر مبنای قابلیت‌های درونی در مناطق توسعه نیافته و افزایش بهره‌وری از امکانات	۱۱/۹۵
۷	WT2	سرمایه گذاری جهت ایجاد زیر ساخت‌های مرتبط با فعالیت‌های اقتصادی دارای مزیت نسبی در روستاهای کمتر توسعه یافته جهت بهبود وضع معشت و ارتقاء فعالیت‌های اقتصادی	۱۱/۹۳

منبع: یافته‌های تحقیق

از بین ۱۲ استراتژی، ۷ استراتژی میانگین بالاتر از معیار بحرانی داشته‌اند و از بین ۷ استراتژی بدست آمده از جدول فوق استراتژی‌های:

۱. بازسازی مناطق توسعه نیافته از دیدگاه اندیشه‌ای، فکری، آموزش، تکنولوژی و تولیدی (SO3)
۲. کمک به ایجاد انگیزه‌های پایدار اقتصادی و رفاهی برای استمرار اقامت در روستا (ST1)
۳. بستر سازی برای شکل گیری تشکل های مردم نهاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در مناطق توسعه یافته و نسبتاً توسعه یافته (SO4)

دارای بیشترین امتیاز، و از بین سه استراتژی فوق‌الذکر استراتژی «بازسازی مناطق توسعه نیافته از دیدگاه اندیشه‌ای فکری، آموزش، تکنولوژی و تولیدی (SO3)» با امتیاز ۲۳/۳۵ بالاترین امتیاز را بدست آورده است. بنابر این استراتژی‌های شماره ۱ تا به عنوان اولویت اجرایی (طرح ضربتی) برای ساماندهی و توزیع بهینه زیرساخت‌های جامعه روستایی کشور پیشنهاد می‌شود. همچنین استراتژی‌های:

۴. توسعه خدمات زیربنایی و روبنایی به منظور ارتقاء جایگاه مناطق کمتر توسعه یافته
 ۵. تأمین حداقل خدمات عمومی به منظور ارتقاء کمی و کیفی سطح زندگی روستاییان در مناطق توسعه نیافته با امتیاز به ترتیب: ۱۳/۷۵ و ۱۲/۴۵ و با اولویت اجرایی میان مدت و در نهایت استراتژی‌های:

۶. تنوع بخشی به فعالیت‌ها جهت ایجاد فرصت شغلی بر مبنای قابلیت‌های درونی در مناطق توسعه نیافته و افزایش بهره‌وری از امکانات
 ۷. سرمایه‌گذاری جهت ایجاد زیرساخت‌های مرتبط با فعالیت‌های اقتصادی دارای مزیت نسبی در روستاهای کمتر توسعه یافته جهت بهبود وضع معشت و ارتقاء فعالیت‌های اقتصادی با امتیاز بترتیب: ۱۱/۹۵ و ۱۱/۹۳ و اولویت اجرایی بلندمدت برای ساماندهی و توزیع بهینه زیرساخت های جامعه روستایی کشور پیشنهاد می‌شود.

۶. منابع

۱. آسایش، حسین و مشیری، سید رحیم، ۱۳۸۳، روش شناسی و تکنیک‌های تحقیق علمی در علوم انسانی با تأکید بر جغرافیا، نشر قومس.
۲. بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، ۱۳۸۳، شناخت ویژگی‌های مسکن روستایی (طرح آمارگیری از ویژگی‌های مسکن روستایی تابستان ۱۳۸۲)، چاپ اول، نشر شریف.
۳. حسین‌زاده دلیر، کریم، ۱۳۸۵، برنامه‌ریزی ناحیه‌ای، انتشارات سمت.
۴. حکمت‌نیا، حسن و موسوی، میر نجف، ۱۳۸۵، کاربرد مدل در جغرافیا با تأکید بر برنامه‌ریزی شهری و ناحیه‌ای، انتشارات علم نوین.
۵. رزمی، جواد و رحمانی، بیژن، ۱۳۸۶، کشاورزی و استراتژی توسعه اقتصادی در برنامه‌ریزی ملی کشور، فصل‌نامه جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، شماره ۲.
۶. رزمی، جواد، ۱۳۸۷، راهبرد توزیع فضایی زیرساخت‌های جامعه روستایی کشور، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: دکتر شهره تاج، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی.
۷. رضوانی، محمد رضا، ۱۳۸۳، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران، نشر قومس.
۸. کلاوال، پل، ۱۳۷۳، جغرافیای نو، ترجمه سیروس سهامی، ناشر مترجم.
۹. مبینی، علی و هاشمیان، مسعود، ۱۳۸۶، شناخت محیط ملی، نشر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۱۰. مطالعات میدانی، ۱۳۸۸